

Bachelorgradsoppgave

Tittel Mobberen

Undertittel: En kvalitativ undersøkelse av noen typiske kjennetegn hos en mobber, og hvorfor en mobber kan ty til mobbing

Engelsk tittel: Bullying- A qualitative examination of some typical characteristics of a bully, and why a bully can resort to bullying

Forfatter Vibeke Wedde Frelsøy

GLB360

Bachelorgradsoppgave i Grunnskolelærerutdanning 1-7

Avdeling for lærerutdanning

Høgskolen i Nord-Trøndelag 2014

HINT

**SAMTYKKE TIL HØGSKOLENS BRUK AV KANDIDAT-,
BACHELOR- OG MASTEROPPGAVER**

Forfatter(e):   Vibeke Wedde Freløy

Norsk tittel: Mobberen- En kvalitativ undersøkelse av noen typiske kjennetegn
hos en mobber, og hvorfor en mobber kan ty til
mobbing.

Engelsk tittel: Bullying- A qualitative examination of some typical
characteristics of a bully, and why a bully can resort to bullying

Studieprogram: Avdeling for lærerutdanning

Emnekode og navn: GLB360

Vi/jeg samtykker i at oppgaven kan publiseres på internett i fulltekst i Brage,
HiNTs åpne arkiv

Vår/min oppgave inneholder taushetsbelagte opplysninger og må derfor ikke
gjøres tilgjengelig for andre

Kan frigis fra: _____

Dato: 28.05.14

_____ Vibeke Wedde Freløy _____ Vibeke Wedde Freløy
underskrift underskrift

  Vibeke Wedde Freløy
underskrift

  Vibeke Wedde Freløy
underskrift

Forord

Denne utdanningen har vært en interessant og lærerik periode, der jeg har fått muligheten til å være med i lærerens hverdag på godt og vondt. Jeg har tatt til meg mange erfaringer og inntrykk og jeg ser gleden i hva dette yrket gir. I disse tre årene har det vært flere viktige temaer, der mobbing har vært en sentral plass.

Så like før jul 2013 begynte arbeidet med denne oppgaven. Vi skulle tenke gjennom temaer og etter hvert komme med forslag til problemstillinger vi ønsket og utforske. Med god støtte fra gode faglærere ble problemstillingen levert inn. Etter hvert som tankene mer og mer kom på plass, kunne jeg starte med selve oppgaven, og med god hjelp fra min studieveileder, ble vi enige om metoder og utforming av oppgaven. Arbeidet med å ferdigstille denne oppgaven har vært preget av litt motgang og endringer av metoder å gå ut fra. Jeg valgte å observere elever og forta intervju av personer som har mobbet da de var små. Jeg ønsket å komme i kontakt med flest mulig personer som har mobbet i barneskolen, for å få deres opplevelser og erfaringer i forhold de de hadde gjort, men det var ikke så enkelt som jeg hadde trodd. Jeg tok kontakt med flere helsesøstre og barnevernet i kommunen, men de kunne ikke komme med noe relevant i forhold til min problemstilling. Videre tok jeg kontakt med flere personer som hadde stått fram i media via mail, men jeg fikk aldri noe respons fra dem. Da tok jeg steget og satte inn en annonse i Trønderavisa, noe som resulterte i at jeg ble kontaktet av NRK radio, der de ville ha et intervju med meg i forhold til min oppgave. Det ble ikke noe respons der heller, men til slutt fikk jeg kontakt med en av de som jeg hadde sendt mail til tidligere, og hun ville gjerne ta et intervju med meg. Og med god hjelp fra min veileder fikk jeg kontakt med en person til, noe som resulterte i at jeg hadde et utgangspunkt å basere min forskning på. Så etter mye slit og jobb har jeg nå endelig ferdigstilt min bachelor oppgave, der jeg har prøvd å belyse noen sider av rundt temaet mobbing med fokuset på mobberen.

Jeg vil takke mine veiledere Tove Anita Fiskum og Heidi Holmen for gode råd og diskusjoner. Det har vært gode tilbakemeldinger å få, og de har gitt meg god hjelp i å ferdigstille dette produktet. Ellers vil jeg takke andre lærere for gode råd og veiledning, og sist men ikke minst mine medstudenter som har tatt del i gode diskusjoner og gitt meg gode tips og råd.

Levanger, mai 2013.

- Vibeke Wedde Frelsøy

Sammendrag:

De fleste vet hva mobbing er og mange har et eller annet forhold til mobbing. I løpet av barndommen oppholder barn seg flere timer pr. dag på skolen i flere år, og i løpet av disse timene blir mange av disse barna mobbet, eller de mobber andre barn. Mobbing kan gi alvorlige konsekvenser, noe som gjør det desto viktigere å ha kunnskaper om mobbing. Opplæringslova § 9a har følgende definisjon på mobbing: *"Alle elever i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring"* (Kunnskapsdepartementet, 2006)

I denne oppgaven har jeg sett på teori knyttet til mobbing og mobberen, dette for å se hva man har funnet ut knyttet til dette temaet. Mye av det som står i bøkene går igjen i de fleste bøker, derfor har jeg trukket ut viktige begreper knyttet til mobbing og mobberen. Det viser seg at begreper som empati, aggresjon, reaktiv- og proaktiv aggresjon, makt og posisjonering er sentrale, og som jeg har valgt ut greie ut om. Jeg valgte å bruke kvalitative forskningsmetoder som observasjon og intervju. Ved å ta utgangspunkt i disse begrepene laget jeg med relevante spørsmål til et intervju og satte ned noen punkter jeg ønsket å se etter i en observasjon. Hensikten var å se på adferden hos elevene, og se på svarene i intervjuene, for så og sette dette i sammenheng med teori. Jeg analyserte intervjuene og det jeg hadde observert, der neste steget var å drøfte resultatene til slutt. Mye interessant kom ut mine kvalitative forskningsmetoder, og det viser seg at mine funn styrker mye av det teorien tilsier. Man må være klar over at det finnes ingen fasit på hvem mobberen er og hvorfor de mobber, men resultatene kan være med på å forsterke det teorien sier.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	1
2.0 Teori	2
2.1 Mobbing som begrep	2
2.2 Mobberen	3
2.3 Aggresjon.....	4
2.3.1 To typer av aggresjon	5
2.3.2 Reaktiv aggresjon	6
2.3.4 Proaktiv aggresjon	7
2.4 Makt	7
2.5 Posisjonering.....	8
2.6 Empati.....	9
3.0 Metode	9
3.1 Utvalg	10
3.2 Observasjon	10
3.4 Intervju	10
3.5 Analyse	11
3.6 Forforståelse	11
3.7 Etiske betraktninger	12
4.0 Resultat.....	13
4.1 Drøfting:.....	15
4.2 Aggresjon:.....	15
4.3 Reaktiv aggresjon:	16
4.4 Proaktiv aggresjon:.....	17
4.5 Makt	17
4.6 Posisjonering:.....	18
4.7 Empati:	18
4.8 Drøfting av metode som kan ha påvirket resultatet:	19
5.0 Konklusjon:	20
Litteraturliste.....	23
Vedlegg 1.....	25
Vedlegg 2:.....	27

1.0 Innledning

Mobbing er et vanskelig tema og skrive og snakke om. Mobbing har i de senere årene fått mer fokus i media og i forskningssammenheng i skolen, og er en av de vanligste og alvorligste overgrep barn kan bli utsatt for i skolen. Man antar at mobbing er et problem for hver 4. elev, og at hver 20. elev – dvs. ca. 1 elev i hver klasse blir mobbet hver dag i flere år (Fug, 2014). Ut fra elevundersøkelsen som Utdanningsdirektoratet foretok i 2012, viser det seg at barn som blir mobbet 2 ganger i måneden eller oftere ligger på 8-11 % på 5-7 trinn og 3-4 % på 8- 10 trinn. Elver som mobber andre 2 ganger eller oftere i løpet av en måned ligger på 2-3 % på 5-7 trinn og 3-4 % på 8-10 trinn. Blant de som blir mobbet og mobber andre utgjør 14 % av alle elever i 5-9 klasse (HelseUni, 2014). Mobbing er et fenomen de fleste land er kjent med og har trolig pågått i alle tider. Man kan si at mobbing reproducerer seg og infiserer seg for å overleve, og infiserer andre mennesker rundt seg som fører til ubehag og alvorlige sykdommer. Ordet mobbing stammer fra det engelske "mob" som i dansk oversettelse betyr pøbel, mafia eller bande. "To mob" betyr å "stime sammen for å angripe", som har røtter i det latinske ordet "mobile vulgus" som betyr "en lett bevegelig skare" (Christoffersen Dalum og Petersen Stender, 2011). Mobbing er et overgrep, og det er det psykiske overtaket mobberen har på mobbeofferet som gjør størst skade, noe som gjør at personer må leve i konstant frykt. Ofte er fokuset på mobbeofferet, skadevirkninger, tiltak og forebygging og ikke på selve mobberen og årsaker til hvorfor man mobber. Mange mobbere er ikke i utgangspunktet fæle, onde personer, men heller personer som ikke forstår hvilken effekt av det de sier eller gjør faktisk skader andre. Mobbing og mobberen er et vanskelig tema og det er vanskelig å finne noen klare kriterier på hva som utløser dette problemet, og grunnen til at det ha blitt et samfunnsproblem. Oppgaven har ingen fasit på hva som gjør at en mobber blir en mobber, og hvorfor det gjør det. Men jeg skal prøve å se litt på hva som går igjen hos en mobber, hva som gjør at de mobber og hvorfor trangen til mobbing kommer inn. Dette vil jeg gjøre ved å studere teori for så og analysere resultater av observasjonen og intervjuene. Selve problemstillingen er grundig vurdert og omfatter selve mobberen, der den gjengir hva som kan ligge til grunn i hvorfor de mobber. Den lyder som følger:

Hva er det som karakteriserer mobbing og hvorfor mobber de som mobber?

2.0 Teori

I dette kapitlet skal jeg presentere oppgavens teorigrunnlag, og gjøre rede for sentrale begreper som mobbing, mobberen, ulike former for aggresjon, empati, makt, posisjon.

2.1 Mobbing som begrep

Mobbing er en av de vanligste og alvorligste overgrep som barn kan bli utsatt for i skolen i dag. Det er et abstrakt begrep, og for å kunne få en forståelse på mobbing bør man kjenne til hva begrepet mobbing betyr. Man ser at det gradvis har blitt en forståelse internasjonalt hvordan mobbing bør defineres, og felles er at mobbing defineres som negative, uvennlige eller aggressive handlinger (Olweus, 1993; Smith 2005, referert i Roland, 2007:23). En svensk lege og skribent ved navn Peter Paul Heinemann (referert i Roland, 2007:23) sier at begrepet mobbing er knyttet opp mot aggresjon eller aggressive handlinger, der intensjonen er å gjøre skade mot noen og foregår gjennom gruppehandling. De fleste forskere oppfatter mobbing som negativ adferd der hensikten er å skade andre, men de mener at mobbingen kan utføres av en enkelt person eller av en gruppe. Dette står ikke helt i Heinemanns tankegang, fordi han mener mobbing pr definisjon kun er en gruppehandling. Mobbing er ikke bare en hendelse men gjentatte og systematiske krenkelser mot mobbeofferet, og det er viktig å få fram at mobbeofferet er ikke i stand til forsvare seg sosialt eller fysisk i slike situasjoner (Roland, 2007:23). Dan Olweus (1992:17) har følgende definisjon på begrepet mobbing: "*En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller andre personer*". Olweus sier videre at man må presisere hva som menes med en negativ handling, for å kunne vite hva det vil si å utføre en negativ handling. En slik handling blir gjort med hensikt jevnlig med et mål om å påføre andre smerter eller ubehag, det kan være verbal bruk eller gjennom fysisk kontakt (Olweus, 1992)

Det finnes ulike former for mobbing, (Imsen, 2010) sier det skilles mellom *direkte mobbing* som er fysiske angrep mot offeret, eksempel på det kan være slag, spark eller skubbing. Imsen (2010) kaller det for *indirekte mobbing* når den negative hendelsen mot offeret kommer i form av verbale utsagn, utestenging eller sosial isolering. I den siste tiden har det også vært en stor økning i en mobbeform som kalles for *digital mobbing*. Dette er en form for mobbing som skjer gjennom digital media, og den vanligste formen er den som skjer via nettet og på mobil. Det kan være sårende meldinger som blir publisert slik at andre kan lese det, eller misbruk av profiler eller passord. Alt dette for å såre andre og sette vedkommende i dårlig lys

(Medietilsynet, 2013). Den direkte mobbingen er kanskje lettere å oppdage og gjøre noe med, mens den indirekte mobbingen ofte er usynlig og er vanskeligere å oppdage. Mobbing er en form for undertrykkelse hvor den som gjør det mot andre personer gjør det fordi vedkommende har behov for å undertrykke, for så og utnytte og drar fordel av et annet menneskes sårbarhet. Olweus (1992) sier man generelt kan si at mobbing som begrep er en del av et mønster av antisosial eller regelbrytende adferd. Mange ganger forklarer elevene selv at de mobber ut fra individualistiske årsaker i større grad enn årsaker knyttet til den sosiale kontekst. Og ofte er det å legge skylden på offeret en gjenganger, fordi offeret på en eller annen måte oppfattes som avvikende. Noe som gjør at de på en måte legaliserer det de gjør og skyver ansvaret over på offeret (Roland, 2007). Etersom mobbing skjer i alle aldre, forekommer det nok mest i skolen, noe som gjør det til et pedagogisk problem. Forskerne bruker ulike definisjoner på begrepet fordi det er grunn til å tro at folk har forskjellige oppfatninger på begrepet mobbing, og mye bunner i mennesker sine følelser, hva folk mener er mobbing, det genetiske i oss som mennesker, og hvilke påvirkninger vi er disponert for. Derfor er det også avgjørende at folk vet hva mobbing er for å kunne gripe fatt i det.

2.2 Mobberen

Det er vanskelig å definere hvem mobberne er fordi det finnes ingen typiske karakteristiske trekk som definerer mobberen, og det kan være mange faktorer som kan spille inn for at en mobber. Dette gjør det vanskelig å være kategorisk omkring et slikt sårbart tema. Mobberne velger seg ut et egnet offer som de øvrige i gruppa vet om, der mobberen vet at hans angrep vil lykkes og gi mobberen integritet og sosial status (Larsson, 2002). Ulik forskning gjort på motivasjon bak selve hendelsene viser en tett sammenheng mellom det å mobbe andre og elevenes aggressivitetsnivå, kjønn og alder (Roland, 2011). En kan på en måte si at risikofaktoren for disse elevene er aggressivitetsnivået. Der sentrale drivkrefter bak aggresjon er å skaffe seg makt og tilhørighet, noe som også kommer inn under mobbing. De fremstår gjerne som mer aggressiv mot både lærere, foreldre og medstudenter, og har ofte lavere sosial status og aksept enn klassekameratene (Olweus, 1992). Mange mobbere er ikke i utgangspunktet fæle, onde personer, men heller personer som ikke helt forstår hvilken effekt det de sier og gjør egentlig skader andre. Årsakene til at noen blir mobbere er selvfølgelig mangfoldige og forskjellige fra person til person. Men generelt sett viser det seg at mobberne gjerne har et mer positivt syn på vold enn gjennomsnittet, de har lite empati for ofrene, er impulsiv og de kjennetegnes ofte ved sterke behov for å dominere andre (Olweus, 1992). De kan også være flinke til å snakke for seg, er hissige og har vanskeligheter for og underordnede

seg regler og tolerere hindringer. Noen kan også ha en lav frustrasjonsterskel. Ved å misbruke sin makt og posisjon klarer mobberen å få med seg noen tilskuere til å danne en gruppe som sammen mobber enkeltelever. Det bør også nevnes at det også finnes mobbere som ikke tar initiativet selv, men som deltar passivt i mobbingen, såkalte *passive mobbere* (ibid).

Erlend Moen, lektor og leder for Trondheim kommunens lokale manifest mot mobbing, og skoleveileder i adferds- og mobbesaker siden 2008 sier i en artikkel i Dagbladet at hvis man skal forstå en mobber må man kjenne til de som plager andre og hva de oppnår med det. Han mener det er mangel på lederskap fra voksne som gir grobunn for at noen mobber. Når man blir disponert for å dominere andre, være sint og kontrollerende, vil den sosiale påvirkningen man får i oppveksten gjennom foreldrene, kammerater og andre voksne ha stor betydning for i hvor stor grad disse adferdsmønstrene blir utviklet. Prosjektleder for UNICEF Norge og forfatter av boka "Fordi jeg fortjener det?" Kristin Oudmayer mener at for noen vil det å ha et offer gi dem selv en følelse av å være mektig (Dagbladet, 2012). Ofte så viser det seg at den populariteten mobberne har holdes oppe med støtte fra andre som mobber, og det viktigste fellestrekket som kjennetegner mobberne er at de skårer høyere på aggressivitet enn det som er vanlig. Oudmayer sier at mange barn som mobber trenger ikke å komme fra hjem som er dårlige eller har en trøblete bakgrunn, de kan være populære, være ledertyper med høy status og ha gode sosiale ferdigheter. Hos noen handler det om å tilfredsstille sine behov sosialt, dette kan være makt, sosial kontroll og tilhørighet. Man kan selv føle en sterkere sosial tilhørighet ved å holde noen utenfor fellesskapet. For noen kan de utføre mobbing for ikke selv å bli mobbet, mens hos andre igjen kan mobbingen være en del av omgangsformen (Dagbladet, 2012). I følge (Roland E. , 2007) skal man være klar over at mobberne ofte ser etter et eller annet avvik hos en person, og bruker dette mot offeret. Der risikoen for å bli mobbet ofte går på indre forhold som viser seg i elevens væremåte. Etersom det er vanskelig å definere hvem mobberen er, kommer det som et sjokk på foreldrene å få vite at deres barn blir mobbet eller mobber (Oudmayer, 2014).

2.3 Aggresjon

Ordet aggresjon er et ord vi bruker veldig ofte, men vi tenker ikke så mye over hva det vil si å være aggressiv. Aggressivitet er et trekk i personligheten som kan vise tendensen til aggresjon (Buss, 1961, 1971, Roland og Idsøe, 2001 referert i Roland, 2007:50). Og ut fra studier viser det seg at det ofte er tett kobling mellom mobbing og aggresjon. Skal en prøve å forstå psykologien bak mobbing, kan det være hensiktsmessig å ta utgangspunkt i aggresjonsnivået

til elevene. Og når det gjelder plagerne skiller de seg tydelig ut fra andre i forhold til personlighetstrekket, der det er aggressivitet som peker seg ut som den viktigste årsaken til å plage andre (Roland, 2007). Aggresjon er ikke en enkel type av en handling, og det er et begrep som har visst seg å være vanskelig å finne en definisjon på. I stedet referer ordet til en variasjon av ting mennesker gjør fysisk, psykologisk og/eller emosjonell skade mot en annen person. Når en blir sint, vil evnen til å tenke klart bli redusert. En kan i større eller mindre grad oppleve et kognitivt sammenbrudd. For eksempel et barn som slår, sparker eller dytter et annet barn er sannsynligvis det nærmeste man kommer menneskers stereotype av aggresjon under barndommen, men mange andre typer av oppførsler vil også bli klassifisert som aggressivitet. Dette inkluderer det å spre stygge rykter om noen andre, ikke inkludere noen i en gruppe, kalle andre stygge ting og erting. En handling kan også være aggressiv uavhengig av om personen lykkes med det som er intensjonen eller ikke (Hennessy, 2002). De fleste forskere er enige om hovedelementene i begrepet aggresjon, men de vektlegger teorien ulikt. Ofte viser det seg at de negative aggressive handlingene er preget av ubalanse i maktforholdet, der offeret har vansker med å forsvare seg selv mot fysiske eller psykiske overgrep (Fors, 1995). Det er mange grunner til at man tyr til aggresjon, og en av grunnene kan være at en mobber kan føle seg truet og bruker aggressiviteten mot et offer for å forsvare seg. (Hennessy, 2002) mener at barn som blir påvirket av miljømessige faktorer som aggressiv oppførsel hjemme, på tv eller i nabolaget kan utvikle aggressiv oppførsel på skolen. Barn som lærer at det er akseptert med en negativ adferd kan ha større risiko for å utøve aggressivitet selv, og de kan utvikle positive oppfatninger i forhold til aggresjon. I en undersøkelse gjort av Olweus(1980) så han på sammenhengen mellom varme/kulde mellom foreldrene, bruk av fysisk straff og kontroll av gutters adferd. Det viste seg at disse tre forholdene hadde en sterk sammenheng samlet eller hver for seg i forhold til guttenes aggresjon. Noe av disse handlingene kunne også være i form av konsekvenser av deres adferd (Roland, 2007).

2.3.1 To typer av aggresjon

Innenfor adferdsforskningen er det i dag vanlig å skille mellom to former for aggresjon. Det skilles mellom instrumentell aggresjon også kalt *proaktiv aggresjon*(hvor intensjonen er å få noe), og fiendtlig aggresjon kalt *reaktiv aggresjon*(der det ikke er annet enn mål om å såre eller skade). De fleste har kommet fram til flere likhetstrekk i sin teori knyttet til aggresjon, men jeg har valgt å støtte meg til Roland(2007), Guerin og Hennessey(2002), Olsen og Traavik (2013) og Olweus (1992).

2.3.2 Reaktiv aggresjon

Reaktiv aggresjon oppstår som en konsekvens av reell eller opplevd frustrasjon, man blir provosert eller opplever frykt, og som da vanligvis blir etterfulgt av emosjonen sinne. Denne formen for aggresjon innebærer å svare med aggresjon på deres aggressivitet. Og målet med den aggressive handlingen er å ramme roten til frustrasjon, beskytte seg selv eller påføre noen en form for smerte eller skade (Hennessy, 2002) Reaktiv aggresjon opptrer ofte i øyeblikket, og til vanlig sees den som relativt lite planlagt. Reaksjonsformen er normalt umiddelbar og preget av impulsivitet, og den oppstår som en følge av noe opplevd, ekte frustrasjon eller trussel, og er som regel i samhandling med emosjonen sinne. Roland (2007) trekker fram ei bok som ble utviklet i teamsamarbeid på Yale University i 1939, der forfatterne fastslår at frustrasjon er forløperen til aggresjon, og at aggresjon kommer ikke av noe annet enn frustrasjon. Boka drar frem frustrasjon som en hindring for at en person ikke når målet sitt, som igjen kan føre til sinne eller raseri. Handlingen kan da bli rettet mot situasjonen, en annen eller mot seg selv. Denne formen for forståelse av at frustrasjon skaper aggresjon har dype røtter i psykologien og man tror det er der det i bunn og grunn ligger begravet hos mennesket. I den moderne psykologien kalles de handlingene som utløses av frustrasjon ofte for en reaktiv aggresjon (ibid). Det som er viktig å poengtere og som også Roland (2007) trekker fram er at alle har et behov for å bli anerkjent og ingen liker å bli behandlet nedvergende, og det er her forskjellene kommer inn. Alt avhenger av hvor sårbar man er, og mobbeofferet blir ofte såret, noe som bryter ned selvfølelsen. De som opplever å bli mobbet eller tråkket på greier ikke å være så sterke, og de blir heller ikke aggressive og sinte. Aggresjonen trenger altså ikke å komme frem hvis det er andre faktorer som spiller inn. Disse personene er også hyggelige personer, men de har et personlighetstrekk som kan komme fram under de rette betingelsene er til stede (ibid). I følge Olsen og Traavik (2013) kan en reaktiv aggresjon komme frem hvis eleven utsettes for mobbing og reagerer med aggresjon som et forsvar og et uttrykk for at han opplever trusler og er redd. Selv om frustrasjon blir sett på som en nødvendig komponent for å kunne kalle et angrep for et angrep for reaktiv aggresjon, fører ikke frustrasjon nødvendigvis til aggresjon. I følge Roland (2007) er den i stor grad avhengig av hvordan årsaken til frustrasjon blir tolket. Om en tolker det som et tilfeldig uhell, som sin egen feil eller sabotasje. Men dersom en tolker årsaken som sabotasje, at noen har gjort dette med ond vilje, så kan dette utløse strekt sinne. I tillegg vil tankene våre om løsninger av det oppståtte problemet påvirke emosjonene våre. Vi kan enten tenke løsningsorientert og forsøke å løse problemene våre eller man kan foreta angrep på personer eller gjenstander. Det er en

reaksjon på en opplevelse som knytter seg opp mot den følelsen opplevelsen vekker. Reaktive aggressive elever kan være lette mål for mobbere, og gir rask gevinst.

2.3.4 Proaktiv aggresjon

Dette er en mer målrettet type aggresjon som har som hensikt i kontrollere og dominere andre personer (Olsen og Traavik, 2013). I boka mobbingens psykologi (Roland, 2007) sier Roland at ved å analysere psykologien bak mobbingen, viser resultatene at grunnen til selve handlingen er drevet av proaktiv aggressivitet fra mobbernes side. Han mener begrepet proaktiv aggresjon fått sterkt innpass i psykologien i de senere årene. Og sier dette trolig skyldes fenomenet "proaktiv" som i følge han forteller noe svært vesentlig om denne aggresjonsformen. Det er personen som selv tar initiativ til den aggressive handlingen, altså den anses som en tillært adferd som styres av forsterkninger. I mange tilfeller vil aggresjon kun være en strategi for å oppnå et bestemt resultat, kalt instrumentell aggresjon eller også kalt proaktiv aggresjon. Han påpeker også at kompleksiteten i at en planlagt handling, som i prinsippet er fri for sinne kan være stimulerende i seg selv, og da at det nødvendigvis ikke trenger å handle om resultatet av handlingen (ibid Ifølge Roland (2007) blir det i mange tilfeller å bruke denne formen for aggresjon kun som en strategi fordi den ikke er et resultat av en emosjonell aktivering som følge av ukontrollerte følelser.). Et eksempel kan være at en dytter et barn av en huske slik at vedkommende kan få den selv. Dette er et personlighetstrekk eller motivsystem som vi alle har i oss, der det er situasjonen som bestemmer om trekket viser seg som aggresjon. Et slikt system er temmelig stabilt og kan svekkes eller forsterkes over tid (Olweus, 1993 referert i Roland, 2007:53). Og ifølge Roland (2007) viser undersøkelser han har gjort at det er selve fellesskapet under proaktiv aggresjon som betyr noe, og at nivået i meget strek grad predikerte mobbing av medelever, dvs. det å ha makt over offeret blir en viktig stimulans og samtidig føle tilhørighet innenfor den gruppa som utfører overgrepet. Adferden som har som formål å realisere en eller annen form for belønning, og ofte blir de stimulert av en sosial makt som særlig blir opplevd som sterk når den får sin kontrast i en annens avmakt.

2.4 Makt

Maktmennesker tenker strategisk og formålsrasjonelt. De lar handlingene følge kalde overlegninger over hvilke taktikk som fører til målet (Meyer, 2005). Når man mobber utøver man en bestemt type makt som offeret synes er ubehagelig. Roland (2007) sier at makt er et stort tema og makten kan omhandle flere former. Det kan være det å påvirke en nasjon eller et

parti, noe som er abstrakt men helt sikkert tilfredsstillende. Men når makten utføres ansikt til ansikt kan en ane eller se reaksjonen hos motparten. Gjennom å få makt over en annen person kan mobberen få kontroll over sin egen aggresjon, og de kan kompensere for sin egen makteløshet. Derfor står mobberen stadig i redsel for å miste sin egen makt, noe som da gjenspeiler i det å ha makt over et mobbeoffer. Han mener mobbing er en bestemt form for makt som andre synes er ubehagelig, og de reaksjoner som at noen tar til tårene, viser usikkerhet, blir lei seg eller protesterer kommer til syne hos mobbeofferet. Hovedsakelig er mobbing utøvelse av makt gjennom nærkontakt, der mobberen ser eller vet om den negative reaksjonen hos de som blir angrepet. To sterke drivkrefter bak mobbing er å tilhøre gruppa og ha makt over mobbeofferet, også nedbryting av hemninger mot å skade andre kommer inn som en annen type sosiale krefter. Og når de ikke tar på seg ansvaret alene svekkes hemningene. Roland (2007) viser til en studie gjort av Roland og Idsøe (2001) der dimensjonene makt ved avmakt og tilhørighet ved felles negativisme og drev dem til å plage andre og de to aspektene var meget sterk sammen. Mobbingens mønster betyr en demonstrasjon av makt gjennom å skape avmakt, der tilhørighetens symbol blir å ekskludere en annen. Roland (2007) presiserer også hvis det er en som plager en annen person begrenser det seg til å ha makt over personen, men i en gruppe blir hemningene minsket, overgrepet legitimert og gjentagelsen blir oppfattet som normalt. I forhold til makt og mobbing vil elever med en sterk posisjon i en gruppe finne seg en som er svakere og får med seg andre til å plage denne eleven. Og den sterkeste stimulansen i forhold til mobbeadferd er et til høringsmotiv og det å vise sin makt (ibid).

2.5 Posisjonering

Mobbing handler ofte om å finne sin posisjon i gruppa. De kan bruke tid til å posisjonere seg, derfor går de sjelden plutselig til angrep (Roland, 1983 referert i Roland, 2007:75). De kan ofte starte med å finne en anklage eller grunn først, gjerne noe som har hendt tidligere for så å trekke dette fram. Og for å få til hendelsen tilstrekkelig kritikkverdig forvrenses ofte hendelsen. Mobberne kan også med vilje tolke offeret negativt eller provosere offeret, alt dette for å få frem en situasjon der de kan vise sin posisjon i gruppa og overtrampe offeret. De vanligste provokasjonene er truende oppførsel eller erting, der offeret til slutt gjør en feil som kan tolkes negativt. Alt det mobbeofferet til slutt gjør er galt, og flere vil henge seg på etter hvert som mobbingen utarter seg. De avslutter ofte med å si at de kommer tilbake, noe som gjør at de føler en forpliktelse på at de har noe uoppgjort med mobbeofferet. I etterkant fortsetter mobberne å legitimere det som skjedde, de er en forståelse i gruppa, og samtidig kan

det oppstå flere planer om å ramme mobbeofferet enda mer. Tilhørighet er viktig, og mobberne er redde for å miste sin plass i gruppa, derfor styrker de sin posisjon overfor hverandre (Roland, 2007).

2.6 Empati

Empati er evnen til sette seg inn i andres situasjon, og en kan på en måte beskrive det som om å føle det samme som den andre personen føler. *“Empati er å vise omtanke og ha respekt for andres følelser og synspunkter, og består av en kognitiv og en emosjonell komponent”* (Gresham og Elliot, 1990 referert i Ogden 2009:217). I følge Ogden (2009) handler det om å sette seg inn i andres situasjon og se ting gjennom deres synspunkter. Det er noe positivt som omfatter å lytte aktivt og vise interesse hos en annen person, der man gir positive tilbakemeldinger som viser at man setter pris på noen. Gjennom å vise omtanke og respektere andres følelser viser man oppmerksomhet og evne til sosial desertering. Når noen forteller om sine problemer lytter man og viser hensyn til deres følelser, og kjernen for et godt vennskap er mest trolig å ha empati overfor hverandre. Spurkeland (2010) sier at det å mestre empati fullt ut er svært krevende, man må jobbe med empatiens mange sider og gå i de retninger som forsterker relasjoner og en hjelper oss i å få en god kommunikasjon. Hos en mobber kommer ikke alltid evnen empati så godt synlig, og mange mener de ikke har utviklet empati. Empati forutsetter også at en kan identifisere seg med sine egne følelser. Eksempel på det kan være en mobber som har lite tilgang på skam i sitt eget følelsesliv, noe som gjør at han knapt nok kan være i stand til å forestille seg hvordan skam oppleves for offeret. Dette gjør at de som mobber med letthet kan såre, krenke og ydmyke andre uten at en selv føler ubehag og dårlig samvittighet.

3.0 Metode

I dette kapitlet vil jeg ta for meg hvilken metode jeg valgte å bruke i forhold til min problemstilling, og hvilke etiske betraktninger jeg måtte tenke på i forhold til utvalg og valg av metode. Valg av metode påvirkes av hva vi ønsker å finne ut, derfor bør jeg før jeg går i gang med undersøkelsene ha tenkt igjennom om problemstillingen har noen faglig relevans, er gjennomførbar og om den kan ha noen etiske problemer. Brinkmann og Tannggaard (2012:16) sier en *metode* er hvordan en forsker samler, genererer, konstruerer og produserer dataene sine- sin empiri. Problemformuleringen bestemmes ofte av tilnæringsmåten forskeren skal velge, om det kvalitativt eller kvantitativt (Bø, 1995). Med bakgrunn i studiens problemstilling ble kvalitativ forskningsmetode vurdert som best egnet. Grunnen til det er at

intervju og observasjon får mest oppmerksomhet som kvalitativ metode. Dvs. jeg har konkrete spørsmål å gå ut ifra, og i forhold til observasjon vet jeg hva jeg ser etter. Et intervju blir som en dialog, der det dukker om nye spørsmål som man også kan dra inn i intervjuet. I følge Bø(1995) er det teknikker eller kombinasjoner som for eksempel ustrukturert intervju eller direkte observasjon som kommer under kvalitative problemformuleringer.

3.1 Utvalg

Bø(1995) sier utvalg er en undergruppe av hele populasjonen, og når en skal foreta et utvalg er det ønskelig å danne et representativt utvalg slik at en lettere kan si at funnene gjelder hele populasjonen, for eksempel alle 2.-årsstudenter ved tre tilfeldig valgte høyskoler.

I denne oppgaven valgte jeg observasjon som en liten del av min oppgave, for så å fokusere mest på intervjuene av de personene som har mobbet da de gikk på barneskolen. Jeg benyttet meg av friminuttene der jeg hadde praksis, fordi der hadde elevene sett meg før noe som gjorde at jeg oppnådde det jeg ønsket, nemlig og ikke å tiltrekke meg oppmerksomhet. Jeg ønsket å studere elever på mellomtrinnet i vante omgivelser uten at de var klar over at de ble observert. Elver fra mellomtrinnet og oppover har begynt å finne sin rolle og er lettere å observere i forhold til elever i de minsteklassene. I forhold til intervjuene ønsket jeg å snakke med voksne personer som kunne fortelle meg sine handlinger og opplevelser da de mobbet som barn. Jeg intervjuet en mann på 22 år og en 32 år gammel dame, som begge var veldig bevisste på sine tidligere handlinger.

3.2 Observasjon

Observasjon innebærer at forskeren studerer, registrerer og tolker andres kroppslige uttrykk og handlinger. Observasjon er særlig egnet til å gi informasjon om personers adferd, og om hvordan personer forholder seg til hverandre. Men observasjon sier oss bare hva som finner sted, og ikke noe om hvorfor (Postholm og Jacobsen, 2013). Jeg brukte observasjon som en liten del av min oppgave, fordi jeg ville se hvilken adferd barna hadde mot hverandre i friminuttene. Det jeg skulle se etter hadde jeg skrevet ned på forhånd (vedlegg 2).

3.4 Intervju

Å intervju er en forskningspraksis der man tilegner seg kunnskap om menneskers livssituasjon, deres meninger, opplevelser, holdninger og livshistorier (Brinkmann og Tanggaard, 2012:17) Intervju er den mest utbredte tilnærmingen til kvalitativ forskning og har

blitt den viktigste empiriske metoden på enkelte fagområder (Brinkmann og Tanggaard, 2012:16). Kruuse, (2003) sier et *kvalitativt forskningsintervju* er et intervju som har som formål å hente inn informasjon og beskrivelser av intervjuobjektets liv, for så å tolke og forstå betydningen av beskrivelsene av intervjuobjektets livsverden. I følge Brinkmann og Tanggaard (2012: 19) er man privilegert til å få tilgang i personers opplevelser av deres livsverden gjennom intervju, men at den analytiske prosessen med å forstå intervjupersonen aldri kan gripes helt nøyaktig for hvordan man opplever det intervjuobjektet forteller. Dvs. at det som blir fortalt alltid vil være konstruert i den samtaleinteraksjonen som intervjuet utgjør.

Jeg benyttet meg av en form for kvalitativ intervju, kalt *semistrukturert* eller også kalt *halvstrukturert* intervju. Kruuse(2003) sier et *semistrukturert* intervju er delvis strukturert, der man i forkant har forberedt en rekke spørsmål man vil stille. Men man er ikke bundet til å holde seg kun til disse spørsmålene, en utdype dem eller stille andre uforberedte spørsmål. Spørsmålene er formulert ut fra teori knyttet til mobbing og mobberen (vedlegg 1).

3.5 Analyse

I analysen av min observasjon tok jeg utgangspunkt i det jeg hadde skrevet ned av mine observasjoner. Arbeidet videre var å plukke ut det sentrale i forhold til hva som var relevant for meg, der jeg slutt laget jeg meg en kort tekst med de viktigste elementene. Da jeg var ferdig med intervjuene transkriberte jeg det jeg hadde fått av informasjon fra intervjuobjektene. Jeg lagde med en utklippstavle der jeg plukket ut sentrale kategorier jeg kunne bruke til min videre forskning. Ut fra utklippene fra intervjuene startet jeg min tolking og skrev ned en tekst på grunnlag av utklipp og tolking. Denne teksten forkortet jeg ned til en presentabel tekst til bruk i resultatkapitlet.

3.6 Forforståelse

Før jeg utførte mine kvalitative undersøkelser kan jeg si jeg ikke stilte med helt blanke ark. Jeg hadde lest en god del teori om mobbing, mobberen og bruk av metoder. Ut fra denne forberedelsen dannet jeg meg noen tanker og det gav meg noen knagger å kunne henge resultatene på. Selv om jeg var åpen for uforutsette hendelser hadde jeg i forkant forberedt noen konkreter jeg ønsket å se etter, samtidig som jeg hadde dannet meg noen formeningar om hva som kunne skje i forhold til det å observere adferden. Jeg tok utgangspunkt i mine konkreter som jeg skulle observere rettet mot elevenes adferd, for så og trekke en generell konklusjon ut fra det. Jeg var ute etter det enkle og spesielle ut fra det allmenne og generelle

blant elevene i friminuttene. Hvis noe viste seg å stemme i enkelte tilfeller, så det ut til å stemme i andre tilfeller også som var maken til disse tilfellene. For å få trukket en generell konklusjon forutsatte det at jeg observerer fenomenet flere ganger, og ikke i bare et friminutt. Postholm og Jacobsen (2013) beskriver denne måten som induktiv og deduktiv. Det vil si at man er induktiv når man tar utgangspunkt i de situasjonelle betingelsene, som betyr at man møter situasjonene med et åpent sinn og ingen forutinntatte holdninger. Det som skjer blir kun registrert og forforståelsen skal ikke ha noen betydning. Deduktiv vil si å ha utarbeidet hypoteser og variabler som ikke endres i løpet av forskningsarbeidet og man vet helt klart på forhånd hva man skal se etter. Jeg vil påstå at virkeligheten er unik samtidig som den er dynamisk og det er individene og situasjonene som skaper virkeligheten som vi har. Dette gjenspeiler seg både i et intervju og i en observasjon. Med denne tankegangen vil jeg nok si min forforståelse går i en pragmatisk retning med noen innslag av konstruktivisme. Med pragmatisme mener man virkeligheten kan måles delvis og dels ufullstendig, der en må benytte seg av flere ulike innfallsvinkler for å få en konkret og dynamisk virkelighet som mulig. Konstruktivismen sier virkeligheten er så sammensatt og kompleks at det ikke er mulig å avdekke alle mulige forhold som skaper variasjon, samtidig som at virkeligheten endres over tid- dynamisk (Postholm og Jacobsen, 2013). Gjennom valgene av teori og drøfting vil min forforståelse komme til uttrykk. Jeg kan også tilføye at jeg selv har noen erfaringer i forhold til mobbing, ettersom jeg har barn som går på skole og har opplevelser knyttet til dette temaet. Derfor kan det nok tenkes at jeg hadde noen ubevisste tolkinger da jeg intervjuet personene, selv intensjonen var å trappe opp uten forutinntatthet.

3.7 Etske betraktninger

I denne oppgaven er jeg ikke ute etter å trekke frem individer som mobber, for så å henge ut eller trække på dem. Jeg vil høre deres fortellinger, erfaringer og opplevelser i forhold til at de har mobbet da de var mindre, og gjøre analyser i forhold til det. Dette er et sårt og viktig tema, som har fått mye oppmerksomhet i media og på skolen i den senere tiden. Derfor blir anonymitet viktig, og hensynet til individet skal komme før samfunnets interesse, noe som kalles mikroetikk. Med mikroetikk snakker man om å ta hensyn til den enkelte (Kvale, 2005 referert i Myhre, 2010: 121). De etske spørsmålene er ikke bare knyttet direkte til intervjusituasjonen, men omfatter alle faser av en intervjuundersøkelse. I intervjuforskning er resultatet avhengig av den sosiale relasjonen mellom intervjueren og intervjuobjektet, sentralt er intervjuerens evne til å skape en scene hvor intervjuobjektet kan føle det trygt å snakke åpent om personlige ting. Dette krever en fin balanse mellom det å innhente interessant

informasjon og intervjuers etiske respekt for intervjuobjektets integritet (Kvale og Brinkmann, 2009). Grunnen til at jeg ikke ønsket å intervju barn er fordi barn lever i nuet og de kan endre sine oppfatninger hver dag, noe som kan gjøre det vanskelig for meg å få validitet i svarene. Voksne personer som har mobbet da de var små, har som regel reflekterte tanker over hva de har gjort, de kan gi meg mer utfyllende og svar, og svar som viser forståelse i det de har gjort. Selv om det vanligste er å intervju ansikt til ansikt, spilte avstanden til intervjuobjektene min så stor rolle at jeg måtte utføre intervjuene via telefon. I forhold til anonymitet ønsket begge intervjuobjektene å forholde seg anonym, derfor valgte jeg å gi dem fiktive navn for å gi en mer helhet i resultatkapitlet.

4.0 Resultat

I resultatet av mine to intervju, kommer det fram at de har mobbet på to måter, men med noe innslag av det samme. Mannen jeg intervjuet hadde en reaktiv aggresjon mens damen hadde proaktiv aggresjon. Begge sier de ikke planla mobbingen, det skjedde som regel der og da, som en del av en gruppe. Det foregikk mest verbal mobbing, men også noe ganger fysisk mobbing, mens gjaldt det hos det mannlige intervjuobjektet. De mente begge dette var en rolle de tok på skolen, mens på fritiden hadde de andre venner som der de ikke hadde noen form for mobbing. De kunne også fortelle at på fritiden var det også alltid voksne til stede. Noe av formålet til disse to tidligere mobberne var å hevde seg, det å få makt, og få oppmerksomheten bort fra seg selv det i forhold til å skjule sine resultater både gode resultater og dårlige resultater, og få en posisjon innad i gruppa. "Per" forteller at han slet med sinne og aggresjon i barneskolen. Dette gikk utover de som irriterte han og var ekle mot han, men også elever som var svake eller kunne ha en diagnose som for eksempel dysleksi ble utsatt for hans negative adferd. Da var det ofte skjellsord og kommentarer fra han som kunne utløse det. Han holdt seg som regel med de jevnaldrende som mobbet da han var på skolen, mens på fritiden hadde han andre venner. Han forteller at hans skoleprestasjoner også var dårlige. "Lise" forteller hun var middels populær og at hennes skoleprestasjoner var gode. Hun hadde en mer utpekulert form for mobbing, der hun visste nøyaktig når hun skulle komme med noe ondskapsfullt. Gruppa hun var del i drev med utestenging, og ikke å inkludere andre, hvissing, hadde hemmelige klubber og hemmeligheter. Hun sier hun aldri brukte skjellsord, det gikk på utseende og at ting var stygt. Hun visste godt at dette var galt, fordi hun aldri gjorde dette når det var voksne til stede. Hun kunne også si hva guttene skulle gjøre, og det var ofte hun støttet opp med de som mobbet. Hun kom fra et hjem med regler og konsekvenser, derfor tror hun noe av dette kunne være at det var spennende å gjøre noe galt

uten å få noen konsekvenser av det. "Lise" forteller at som regel skjedde mobbingen når hun kjedet seg, for så og for eksempel å sende lapper om noen i klassen, noe som hun visste ville gi henne status i gjengen. "Lise" sier også at et av ofrene ble allerede i første skoledag helt tilfeldig et offer, grunnen til det var at denne jenta hadde en voldsom reaksjon med gråt og utagerende oppførsel, bare ved at lua hun hadde på seg ble kastet av henne. Gjennom min observasjon gjenkjente jeg karakteristiske trekk hos guttene og jentene. Teorien sier at blant gutter spiller den fysiske styrken i samhandling med aggresjon en viktig rolle i mobbing (Olweus, 1992). Jeg observerte flere gutter som brukte sin styrke overfor de mindre barna for å oppnå det de hadde tenkt. Her var det ikke snakk om å vike unna for det læreren mente, og det var godt synlig at denne gruppen hadde en tydelig leder som ledet an og de andre hang seg på. Tøffe verbale utsagn kom ut, og de var ikke så nøye i det som ble sagt bare budskapet ble til deres fordel.

Ut fra det jeg observerte virket det som lederen i disse jentegruppene stod i midten, og på en måte førte an orde til de som stod i rundt. Deres kroppsspråk tydet på at de heller ikke hadde noen ønsker om å dra inn de jente som stod i utenfor gruppa. Og jeg la merke til at det var to jenter som holdt seg litt i forgrunnen i forhold til disse gruppene. Deres framtoning var mer usikker, de stod på en måte å så på de andre, uten at de i gruppa enset disse som stod i bakgrunnen. Ut fra det jeg så virket det som om de som hadde samme lynne og oppførsel holdt sammen, guttene var mer aktive, lagde mer støy, og de var mer frampå og aktive, enn jentene. Ser jeg på helheten av resultatet av intervjuene og observasjonen er det mye som kommer frem i forhold til de teoretiske begrepene jeg har tatt for meg. Guttene i friminuttet hadde en mer utagerende og fremtredende adferd, men liten tanke på dem de hadde rundt seg. Jentene forhold seg i små grupper, og der de hadde en mer stille fremtoning med et kroppsspråk som ikke signaliserte så mye av det å inkludere de andre jentene rundt. Dette viser at det mest sannsynlig er forskjell på gutter og jenter i forhold til adferd. Selv om jeg hadde få å intervjuer, hadde jeg god intervju som gav meg mye relevant informasjon. Det var to forskjellige former for aggresjon, proaktiv- og reaktiv aggresjon. Mye av deres forklaring i forhold til hvorfor de gjorde det gikk på å dekke over gode eller dårlige sider av seg selv, for å rette oppmerksomheten bort fra seg selv. Ut fra hvilken form for mobbing, brukte han skjellsord, var impulsiv, tok igjen på andre som var svakere enn han eller han forsvarte seg selv. Hun var mer utspekulert og mye av det hun gjorde gikk på å ramme andre. For begge var det viktig å føle tilhørighet i gruppa der de utøvde makt for å vise sin posisjon. Ingen ville skille seg ut fordi de var redde for å bli mobbet selv.

4.1 Drøfting:

Hensikten med denne oppgaven er å bruke min problemstilling i sammenheng med teori, metode og resultat. Resultatene fra observasjonene og intervjuene viser tydelige likheter og ulikheter, og mye av det teoretiske materialet jeg har trukket frem stemmer med det resultatene viser. Dette er noe jeg vil drøfte under dette resultatkapitlet. Roland (2007) sier ut fra forskningsresultater at mobberne skiller seg ut i forhold til personlighetstrekket aggresjon, der det er to former for aggressivitet som predikerer til to ulike former for mobbing. Olweus (1992) trekker frem mobbere som impulsive, og trang til å dominere andre, der de viser liten omtanke og medfølelse for ofre.

4.2 Aggresjon:

Det er mange måter å tolke aggresjon på men det er ikke en spesiell hendelse som beskriver aggresjon. Det som er viktig å få frem under min observasjon er at det forekom ikke noe konkret form for mobbing blant elevene, men det var adferden de hadde overfor hverandre jeg ville studere. Mye av det jeg observerte stod i tråd med det teorien sier i forhold til jenter og gutter. Guttenes adferd var en mer intens adferd, noe som kan bunne i hvordan de er som person. De var mer direkte og impulsiv, mens jentene samlet seg i små grupper og holdt seg kun til det som skjedde innad i gruppa. Dette samsvarer godt med det Buss (1961,1971), Roland og Idsøe (2001) (referert i Roland 2007:50) trekker frem i forhold til aggresjon og beskrivelsene av den. En del gutter hadde aggressive diskusjoner med andre elever, der de brukte sin temperament til å oppnå sine goder. Det kan være at de ikke vet annet en reagere med aggressivitet når ting går imot dem, og de bruker dette som et instrument for å oppnå egen vinning, få status eller få en tilhørighet i en gruppe. Og jeg så veldig godt den ubalansen som var mellom de sterkeste gutta og de som var svake og usikre. I følge teori nevnt tidligere i denne oppgaven drar Fors (1995) frem akkurat dette med ubalanse i makt forholdet og det og ikke kunne forsvare seg. Man kan kanskje si at deres adferd blir "belønnet" ved at de oppnår gevinst når ofrene ikke greier å stå imot. En annen ting jeg kan dra frem er de også kanskje følte seg truet og brukte denne formen for adferd for å forsvare seg. Jentene hadde ingen utagerende adferd, de grupperte seg i små grupper, og visste med sin holdning at de ikke ønsket å ta med seg andre jenter utenfor. Noe som stemmer godt med det Rolands (2007) beskrivelser av jentenes adferd. Makt er kanskje mest relatert til gutter, mens hos jenter blir den i form av en mer relasjonell aggresjon. Det trenger ikke å være at de hadde noen negativ intensjon med dette. Kanskje er det slik at disse jentene går veldig godt overens, de liker å

leke sammen, og ikke tenker over hvilke signaler det kan gi til de som står utenfor. Mange kan tro de snakker om dem eller ler av dem, og ikke vil leke med dem. Dette kan gjøre disse jentene usikre, nervøse og føle seg utestengt eller ikke inkludert selv om det i realiteten ikke er slik. Dette stemmer godt i forhold til det Guerin og Hennessy (2002) sier om akkurat dette.

4.3 Reaktiv aggresjon:

Ut fra intervjuene ser jeg det er en sammenheng mellom å være aggressiv og det å mobbe andre, dette kommer spesielt til uttrykk i intervjuet med "Per". Han forteller han at han slet med sinne og aggresjon da han var liten og var ofte i konflikter med andre. Der han kunne svare med aggresjon på deres aggressivitet eller utføre aggressive handlinger mot de som var svake eller irriterte han. Denne beskrivelsen av en slik type adferd samsvarer med det Guerin og Hennessy(2002) trekker frem i sin teori. Ser man på dette kan man skjønne at en vil svare og beskytte seg selv hvis man opplever en form for negative hendelser mot seg selv. Men kanskje kan det også være at dette ble som en ond sirkel for "Per", fordi han ble sint av den følelsen som vektet i han, der denne reaksjonen han fikk gjorde han til et lett bytte i forhold til å bli mobbet. Han forteller at han ble mobbet, og tok igjen med aggresjon mot de som utførte dette, og reaksjonen på dette har kanskje gjort det slik at de fortsatte å plage han ettersom de så reaksjonene hans og hans smerte. "Per" planla aldri sine handlinger, men var mer impulsiv og man kanskje tro at den måten å få tømt sin frustrasjon på kanskje skapte en lettelse for han først, som fort kunne gå over til anger. Dette kan kanskje være noe av grunnen til at han mobbet andre fordi denne frustrasjonen igjen utløste nye aggressive handlinger som ble rettet mot sine jevnaldrende. Jeg opplevde ikke hans beskrivelser av sine handlinger og frustrasjoner som hindring for å nå målet, da var det heller mer ting som provoserte han og irriterte eller det var elever som var svakere enn han som utløste aggresjonen. Jeg kan også tilføye at samtalen jeg hadde med han, gav meg et inntrykk av at det var en mann som var veldig hyggelig og veldig bevisst på hva han hadde gjort i barneskolen. Noe som kan tyde på at dette personlighetstrekket kan komme fram når de rette betingelsene er der. Dette er noe også Roland (2007) og Olsen & Traavik (2013) har fokus på og stemmer godt med opplysningene jeg fikk ut av intervjuene. Ettersom han ofte opptrådte i gruppemobbing, kan man kanskje si at de ble påvirket av hverandre, noe som igjen førte til svekkelse av sine handlinger og heller støttet opp hverandre i stede for å tenke over situasjonen. Dette var nok vanskelig ettersom det var så mange faktorer som spilte inn. Noe som også samsvarer med det Olweus (1992) trekker frem teorien sin knyttet akkurat til dette.

4.4 Proaktiv aggresjon:

Ut fra mine undersøkelser som er gjort og det Roland & Idsøe (2001) trekker frem, viser det seg at det er tydelige kjønnsforskjeller mellom proaktiv- og reaktiv aggresjon. Ettersom "Lise" forteller hun aldri var sint, men heller slu og utspekulert kan det nok tenkes dette var noe av grunnen til at hun brukte denne formen for mobbing. Det tar tid å tenke ut hva man skal gjøre og da gikk sikkert også tankegangen i forhold til å ramme ofret mest mulig eller oppnå en gode til deres fordel. Dette kommer også i tråd med det Roland (2007) mener en proaktiv mobber gjør. Ofte er det personen selv som tar styringen, og med kan man trekke fram akkurat det. "Lise" startet ofte sin mobbing med å sende lapper, si stygge ting som hun visste såret eller hun steglet opp guttene til å utføre noe stygt, alt dette for å oppnå et bestemt resultat. Man kan kanskje spørre seg hvorfor hun gjorde disse handlingene ettersom hun aldri gjorde dette på fritiden, og hun visste det var galt. Kanskje kan det ha noe med en redsel for å bli mobbet selv, der hun fort rettet fokuset bort fra seg selv og over på andre. Og at en viktig stimulans for henne var å føle tilhørighet til gruppa.

4.5 Makt

Det å ha makt gir dem en styrke og sin plass i gjengen. Og det viste seg at begge intervjuobjektene mobbet for å fremme sin makt mot offeret, de viste sin fysiske og psykiske overlegenhet til mobbe andre. Ut fra det kan man kanskje tro at makt kommer inn som et behov for tilhørighet, og kan være med å styrke selvtilliten deres når de greier å utføre negative handlinger som de innad i gruppe synes er bra, det gav dem også en form for tilfredsstillelse. Olweus (1992) beskriver det som at mobberen blir "belønnet" for sin seier over offeret. Ofte har de som mobber egne regler innad i gruppa, som kan gi dem samhold når de har en felles fiende. For oss som står utenfor kan dette virke helt absurd, men for mobberne kan dette virke helt naturlig og greit. Mye tyder på at de som sliter bruker makt over andre til å kontrollere sin egen aggresjon, Roland (2007) trekker også dette fram i sin teori. Dette kan kanskje vise seg å stemme fordi "Per" fortalte at han ofte slet med sinne og aggresjon og det gikk ofte utover de som irriterte han. Kanskje kan det være at de viser sin makt over offeret, for å bruke det som sin egen sikkerhet for selv og ikke bli mobbet. Man kan kanskje undre seg over om makta gav han en form for tilfredsstillelse ved å se andres redsel, avmakt eller flauhet ved at han tenker at de også skal få oppleve det han ofte opplever. At han lar sine dårlige opplevelser komme over på andre, noe som gav han en form for stimulans. Dette spørsmålet

burde jeg ha kommet opp med, så derfor kan jeg ikke med klarhet si at dette kunne være en årsak.

4.6 Posisjonering:

Gjennom analysen av intervjuene og observasjonene ser jeg tydelige tendenser til det å ha sin posisjon som veldig viktig. "Lise" forteller at hennes mobbing skjedde i grupper på 4-5 stykker, der de som regel utførte verbal mobbing. Ut fra det hun forteller virket det som det å tilhøre gruppa var veldig viktig, og hun var redd for å miste sin posisjon innad i gruppa. Hun beskriver seg som en slumobber der hun nøyaktig visste hva og når hun skulle komme med sine negative utsagn om andre. Og gjennom denne adferden styrket hun nok sin posisjon innad i gruppe. "Lises" beskrivelser av sine handlinger kommer i tråd med det Roland (1983) referert i Roland (2007:75) beskriver i forhold til en slik adferd. Kanskje var den planleggingen "Lise" gjorde en "seier" for henne, der belønningen var en anerkjennelse for det hun hadde planlagt. På den måten ble hennes identitet og posisjon tydeliggjort, og som kanskje hun følte at det var unikt å få oppmerksomhet fra de andre i gruppa.

Ut fra observasjonen oppfattet jeg at jenta i midten var den personen som hadde størst innflytelse, hun var den fram tredende og de andre hang seg på. Jeg følte at de viste sin tydeliggjøring og posisjon ved å snu seg og vende andre ryggen- de utestengte andre jenter. Slike situasjoner kan kanskje være med på å få andre til å tenke negativt om seg selv. Hos guttegruppa jeg observerte lengre nede på friområdet, var det en tydelig leder som ledet og førte ordet, mens de andre hang på. Dette er også noe Olweus (1992) trekker frem i hans beskrivelser av mobberen. "Lederen" fremmet kanskje sin posisjon ved å hevde seg over de andre, noe kan være med å vise hans plass. Ser man på det kan det være at dette gjør at de svake medelevene blir med han og går mot de andre med for eksempel å være nedlatende og komme med negative kommentarer.

4.7 Empati:

Flere undersøkelser beskriver mobberen som person som har lite empati overfor ofrene. Da jeg spurte mine intervjuobjekter om deres tanker i forhold til evnen empati, hadde de egentlig vanskelig å svare på om de slet med dette. Kanskje kan det være at de ikke tenkte over det, fordi handlingen skjedde så impulsivt, gjerne da ved at noen hadde irritert dem eller de kjedet seg. Da gikk det utover de som ofte var svake og fikk en reaksjon på det. Det at de skulle føle med denne personen står kanskje ikke helt til deres tankegang, da det var de som utførte de

negative handlingene mot offeret. Da var det heller mer viktig å tenke på seg selv og hevde seg selv innad i gruppa. Dem det rammet tenkte de ikke på. Ser man på det Ogden (2009) skriver om akkurat dette, og går ut fra intervjuobjektene beskrivelser tyder det på at respekten og omtanken for andres følelser faller helt bort gjennom den negative handlingen de gjør. Mye kan jo bunne i hva de har lært seg hjemme fra, er det lite omsorg i hjemme, kan det gi utslag i hvordan man oppfører seg mot sine medelever på skolen. Å bryte opp med gruppa for å ta hensyn til offeret, kan være med på å skape nye konflikter, der de selv kan bli rammet av mobbing. Denne redselen kan kanskje vise at deres evne for empati ligger til grunne, fordi de ser hvor det sårer offeret, noe som de vil unngå å oppleve selv.

4.8 Drøfting av metode som kan ha påvirket resultatet:

Når man skal gjennomføre en studie eller en undersøkelse må man ta ulike valg, og valgene man gjør før og underveis har betydning for kvaliteten av studien. På forhånd ble det gitt forutsetninger som tidsperspektiv og omfang i forhold til sider og ord. Dette er noe man må forholde seg til og kan kanskje oppleves både som begrensninger eller muligheter. Jeg valgte en kvalitativ metode, noe som forutsetter at funnene blir diskutert. Og for å kunne si noe om funnets gyldighet blir det sentrale en metodisk gjennomgang og vurdering. Mine tolkninger og forforståelser kan ha en betydning i forhold til det å observere. Det å ha gode forberedelser, et åpent sinn og ingen forutinntatte meninger er viktig med tanke på metoden. Og ikke hva jeg ønsker å se eller forvente hva som kan/vil skje. Selv om jeg ikke ønsker at mine tanker og erfaringer skal påvirke metoden, finnes det ingen nøytrale observasjoner. En forskningsinteresse vil nok uansett styre det man ønsker å konsentrere seg om. Derfor må jeg være kritisk til mine observasjoner.

Det å intervju personer som jeg ikke kjente følte jeg ble mer utfordrende enn det jeg hadde trodd. Ut fra planleggingen av intervjuet hadde jeg lagt en plan for hvordan jeg skulle gjøre det. Men jeg kjente da jeg startet at jeg var både nervøs og spent. Ut fra det burde jeg kanskje ha gitt rom for enda mer åpenhet og forklart enda bedre hva hensikten med intervjuet var. Spørsmålene som var lette kom ikke så godt fram i starten, og noe av grunnen til det kan være at samtalen gikk over i andre spørsmål. Kanskje kan det også være at jeg ikke formulerte meg så enkelt, der det noen ganger gikk over til bare ja og nei spørsmål. Ja og nei spørsmål gir egentlig lite informasjon, og er ikke til noen stor hjelp i forhold til oppgaven. Bø(1995) sier det å ha huskereglene for et intervju er viktig. Det i forhold til formulering, å gå rett på sak, og tenke igjennom spørsmålene slik at de må besvares med et grundigere svar enn bare ja eller

nei. Også på spørsmål som går på svaralternativ bør intervjuobjektet få valg som formuleres slik at de klart utelukker hverandre. Jeg tror nok kanskje noen av de spørsmålene jeg la fram, ble litt for vanskelige, der jeg på en måte kanskje ledet an slik at jeg fikk det svaret jeg ønsket meg. Jeg burde heller da ha stoppet opp, og omformulert meg eller spurt om de skjønnte spørsmålet. Da hadde jeg nok kanskje fått et mer utfyllende og gjennomtenkt spørsmål. I etterkant skulle jeg nok ha reflektert enda mer over de spørsmålene jeg stilte, noen fløt over i andre spørsmål og noen spørsmål ble på en måte gjentatt. Jeg merket også at det var fort gjort å legge ordene i munnen på intervjuobjektet, og intervjuet sporet litt av noen ganger. Dette kan ha ført til at vi glemte noe av det vi snakket om først, og viktig informasjon kan ha gått i glemmeboken. En annen ting det er verdt å nevne er at svarene jeg fikk av intervjuobjektene trenger nødvendigvis ikke å gi et tydelig bilde av hvem mobberen er og hvorfor de gjør det. Grunnen til det er at det er snakk om så få personer som har svart på mine spørsmål. Hadde jeg fått tak i flere å intervju kunne nok resultatet ha kommet annerledes ut, fordi alle har sine egne fortellinger og synspunkter på sine opplevelser. Dette kan ha ført til at jeg kanskje har trukket konklusjonen for lett noen plasser og heller tenke at det de forteller gjelder for de fleste mobbere. Problemet med å få tak i tidligere mobbere kan også ha en sammenheng i at mange ikke skjønnte at de mobbet i skolen, eller ikke ønsker å stå fram som en mobber. For å stå frem må en mobber ha erkjent det selv, og blitt fortrolig med før de tør å stå for det de har gjort. Men ut fra mine forutsetninger, kan jeg påstå at jeg har fått mye god informasjon som har styrket mitt teoretiske grunnlag. Det som jeg måtte tenke på var at det var kun det ytre jeg observerte, mens deres opplevelser, oppfatninger og tanker ikke er noe jeg kan observere. Derfor vil den ytre validiteten som omhandler generalisering og overførbarhet ikke være så mye til stede. Materialets og konklusjonens *troverdighet* i en kvalitativ forskningsprosess ligger innebygd i hver del av forskningsprosessen. *Validiteten (gyldigheten)* testes ikke ved en enkel beregning eller ett enkelt grep (Holter, 1996:22). Men det kan en si at dersom en konklusjon er basert på de sanne premissene er den sann, eksempel på det kan være intervju med en mobber. Selv om jeg bare observerte bare en del elever i en kort periode kan jeg ikke påstå at min observasjon samsvarer med teorien tilsier, fordi en lengre observasjon kunne nok også ha gitt andre resultater. Men mye av observasjonene er gode og kan være med på å styrke noe av teorien som er knyttet til adferd og mobbing.

5.0 Konklusjon:

Til tross for at jeg har vært kritisk til metoden jeg har brukt og jeg har hatt et begrenset utvalg

å gå ut ifra, viser hovedfunnene flere karakteristiske trekk i forhold til mobberen. Det viser seg at det er forskjell i forhold til gutter og jenter knyttet til begrepet mobbing. Guttene viste en mer utagerende adferd i skolegården, og denne adferden gjenspeilet seg i "Per" sine beretninger i intervjuet. Jentene i skolegården holdt en mer stille adferd der de dannet seg grupper på tre og signaliserte med kroppsspråket at de ikke hadde noen intensjon i å involvere andre jenter utenfor denne gruppa. Ettersom teorien sier jenter ofte har en mere utspekulerte metoder å mobbe på, kunne også "Lise" fortelle at hennes mobbing gikk på å spre rykter, hviske, utestenge og komme med negative kommentaren som ble til fordel for henne, samtidig som det rammet offeret. Undersøkelsene mine viste at ingen tenkte over at de mobbet og de klarte ikke å se konsekvensene av det de gjorde. Begge intervjuobjektene hadde en type aggresjon, og det som var spennende var at deres beskrivelser beskrev en som hadde proaktiv aggresjon og reaktiv aggresjon. Jeg kunne også se sammenhenger i forhold til betydningen av opprettholde sin posisjon, ha tilhørighet til gruppa og ha makt. Mobbingen deres ble også brukt som et verktøy for å få bort oppmerksomheten fra dem selv, dette for å dekke over gode eller dårlige skoleprestasjoner. Jeg mener styrken i oppgaven min er at mine funn stemmer godt med det teorien tilsier, og belyser flere sider i forhold til min problemstilling.

Mobbing dreier seg alltid om å skade noen fysisk eller psykisk, og det er noen som ikke er i stand til å forsvare seg mot mobberen. Gjennom dette arbeidet med mobbing og mobberen, har jeg sett at det ikke er lett å få tak i mennesker som ønsker å fortelle sin historie. Jeg synes personlig det har vært vanskelig å skrive om dette temaet fordi det er så mange årsaker til at mobbing skjer. Og det finnes ingen klare definisjoner på hva det er som gjør at en mobber tyr til mobbing. Også det å innstille seg fra og ikke bare ta mobbeofferet sin side, men prøve å få en forståelse i det å være en mobber har vært en utfordring. Mye av det bunner nok i grunn i at jeg selv har personlige opplevelser knyttet til mobbing. Målet med oppgaven var ikke å finne en konkret fasit på hvem mobberen er eller type trekk de har. Men å belyse noen sider av mobberen, og for så og se på adferden elevene har i skolegården, og sette det i sammenheng med teorien. Velger man en kvalitativ forskningsmetode har en mulighet til å undersøke sammenhenger, å forstå og få en oversikt over forekomster og fenomener. Det dreier seg om å samle inn, analysere og tolke de innsamlede data, derfor vil si jeg at metodene jeg valgte å bruke viser en sammenheng mellom adferd, mobbing og typiske karakteristiske trekk. Men jeg vil understreke at gyldigheten i denne oppgaven kan virke for noen litt tynn ettersom jeg ikke har fått intervjuet flere personer. Et alternativ til videre forskning kan være at

man får flere tidligere mobbere å intervju og kanskje dra inn flere intervjuobjekter som for eksempel dagens elever. Dette kan også være med å se om hovedtendensene har forandret seg eller om det er kjente ting som går igjen.

Litteraturliste

Bø, O. (1995). *“FOU”: Metodikk*. Otta: Engers Boktrykkeri AS

Christoffersen Dalum, D., Petersen Stender, K. (2011). *“Mobning”:- et sosialt fænomen eller et individuelt problem?*. Frederikshavn: Dafolo AS

Dagbladet.no (2012, 23.08). Hvorfor blir noen mobbere? *Dagbladet*. Hentet ut: 04.04.14 fra: http://www.dagbladet.no/2012/08/23/tema/sta_sammen/mobbekampanje/eksperter/mobbere/23087875/.

Fors, Z. (1995). *Makt, maktløshet, mobbing*. Stockholm: Liber Utbildning AB

Fug.(2014). *Mobbing*. Hentet 16.05.14 fra: <http://www.fug.no/mobbing.141889.no.html>

Guerin, S. og Hennessy, E.(2002). *Aggression and Bullying*. USA: Blackwell Publishing Company

Holte, H (1996). Fra kvalitative metoder til kvalitativ samfunnsforskning. I H. Holter og R. Kalleberg (red.), *Kvalitative metoder i samfunnsforskning* (s.22). Oslo: Universitetsforlaget AS

Haabeth, I. (2010). *“Dagbok fra en mors verste mareritt”:- mobbing i skolen*. Stavanger: Hertervig Forlag

Imsen, G. (2010). *“Elevens verden”:- Innføring i pedagogisk psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Kvale, S., Brinkmann, S. (2009). *“Interview”:- Introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag

Kruuse, E. (2003). *“Kvalitative forskningsmetoder”:- i psykologi og beslægtede fag*. Virum: Psykologisk Forlag AS

Kunnskapsdepartementet (2006). *Det grunnleggende kravet til skolemiljøet- Opplæringsloven § 9a-1* Hentet ut 16.05.14 fra: http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/lover_regler/reglement/2006/veileder-til-opplaringsloven-kapitel-9a-1.html?id=437837

Larsson, E. (2002). *Mobningens psykologi*. København: Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag AS

Medietilsynet. Trygg bruk (2013). *Hva er digital mobbing?* Hentet ut 05.04.14 fra:
<http://www.medietilsynet.no/Trygg-bruk/Tema/Digital-mobbing/Hva-er-digital-mobbing/>

Mayer, S. (2005). *Den lille Machiavelli*. Maktspill til hverdagsbruk. Oslo: Aschehoug

Myhre, H. (2010). *Den sosiale konstruksjonen av rektorposisjonen i grunnskolen. En kasusstudie av relasjonen mellom rektorer og lærere i tre norske grunnskoler*. Trondheim: NTNU. Avdeling for graden philosophiae doctor.

Ogden, T.(2009). *Sosialkompetanse og problematferd i skolen*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Olweus, D. (1992). *Mobbing i skolen*. Hva vi vet og hva vi kan gjøre. Oslo: Universitetsforlaget AS

Olsen I. M., Traavik, K-M.(2013). *Resiliens i skolen*. Om hvordan skolen kan bidra til livsmestring for å skåne barn og unge. Teori og tiltak. Bergen: Fagbokforlaget

Odmyer, K. (2014). *Du er viktigere enn du tror*. En håndbok om forebygging og håndtering av mobbing. Oslo: Humanistisk Forlag

Postholm, M-B, Jacobsen, D-I.(2013). *Læreren med forskerblick*. Innføring i vitenskapelig metode for lærerstudenter. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS- Norwegian Academic Press

Roland, E. (2007). *Mobningens psykologi*. Hva kan skolen gjøre? Oslo: Universitetsforlaget AS

Spurkeland, J. (2010). *Relasjonskompetanse*. Resultater gjennom samhandling. Oslo: Universitetsforlaget AS

Tanggaard, L., Brinkmann, S. (2012). "Intervjuet". Samtalen som forskningsmetode. I S. Brinkmann, L., Tangard (red.), *Kvalitative metoder*. Empiri og teoriutvikling (16-19). Oslo: Gyldendal Akademisk

Uni Helse (2014). *Fakta om mobbing*. Hentet ut 05.04.14 fra:
<http://www.helse.uni.no/ContentItem.aspx?site=29&ci=3444&lg=1>

Vedlegg 1

Spørsmål knyttet til bachelor

- *Var du populær?
- *Hvilke form for mobbing var det du utførte?
- *Følte du at du egentlig visste hva mobbing var?
- *Hvordan følte du skolen, og generelt de voksne forholdt seg til mobbing?
- *Var du annerledes hjemme enn på skolen?
- *Hvilke innstillinger hadde du til voksne?
- *Hadde du en generell negativ holdning til og stod i opposisjon til skoleautoriteter og foreldre?
- *Hvorfor mobbet du noen?
- *Husker du å ha gjort noen ting som ikke var greit, eller husker du om du snakket usant, om du bannet en del ol?
- *Husker du om du var utadventt, eller litt tøff i møte med andre omkring deg?
- *Ertet du ofte andre?
- *Hendte det eller husker du om du brukte skjellsord? Og i tilfellet hvor ofte?
- *Hadde noen irritert deg?
- * Hva var det som ofte utløste mobbingen, eller hvilke situasjon var det som utløste mobbingen?
- *Planla du at du skulle mobbe noen?
- *Trodde du at noen fortjente å bli mobbet?
- *Husker du hvordan du pleide å forholde deg til regler på skolen og hjemmet? Og husker du hvordan du syntes det var å bli nektet noe?

*Husker du noen gang at du skrøt av egen fysisk styrke? Var dette noe du gjorde ofte, og kanskje du husker hvorfor du gjorde det eller hva du syntes om det?

*Mobbet du noen uten å være klar over det?

*Hvordan var dine skoleprestasjoner?

*Tror du mobbingen var et verktøy for å skjule andre forhold som for eksempel egne skoleresultater, fagforståelse å gjøre?

*Tror du at mobbingen du utførte hadde noe med ditt selvbilde og selvfølelse å gjøre?

*Holdt du deg sammen med andre barn som mobbet eller ikke var snille med andre elever? Og husker du hvordan dine venner fungerte sosialt?

*Tenkte du noen gang over konsekvensene av det du gjorde?

*Følte du at mobbingen gav deg noen form for makt eller en bedre posisjon blant jevnaldrende?

*Var mobbingen du utførte med på å hindre at du selv ikke skulle bli mobbet, eller var du noen ganger redd for å bli mobbet?

*Hvis du tenker tilbake på hva du gjorde tidligere, tror du at du hadde en grad av dårligere utviklet empati enn andre? Og følte du at du tok ansvar for dine handlinger?

*Har/hadde du noen psykiske problemer?

*Hvordan vil du beskrive din familie?

*Hva tror du kan gjøres for å hindre at mobbing skjer i framtida/fremover?

Vedlegg 2:

Observasjon i friminutter:

Jeg var ute etter å observere adferden hos elever fra fjerde klasse og oppover, der har tatt utgangspunkt i følgende punkter:

- Kroppsspråk
- Holdninger
- Språkbruk
- Hvordan er de mot hverandre
- Inkluderende eller ekskluderende
- Hvordan leken utarter seg
- Noen spesielle situasjoner knyttet til aggresjon, makt, posisjonering
- Hvor skjedde det prosesser
- Hvem og når
- Noen forskjeller i forhold til kjønn og alder
- Var det noen grupper, og da evt. deres adferd
- Evt. noe annet å få med i observasjonen